

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مدیریت تحصیلات تکمیلی
پژوهشکده زبان‌شناسی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد
رشته زبان‌شناسی همگانی

عنوان پایان‌نامه

میزان تأثیرپذیری آوایی و واژگانی
گونه کردی ایلامی از زبان فارسی

استاد راهنما

دکتر یحیی مدرسی

استاد مشاور

دکتر ایران کلباسی

پژوهشگر

محسن حیدری‌زادی

اسفند ماه ۱۳۸۸

تقدیم به پدر و مادر فداکار

خواهران عزیز

و

همسر مهربانم

سپاسگزاری

خدای مهربان را آن گونه که شایسته اوست سپاسگزارم و به پاس حدیث شریف "من لم یشکر المخلوق، لم یشکر الخالق" بر خود لازم می‌دانم از زحمات همه کسانی که مرا در انجام این کار پژوهشی یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی نمایم.

از استاد راهنمای بزرگوارم جناب آقای دکتر مدرسی که به رغم داشتن مشغله‌های فراوان راهنمایی این پایان نامه را پذیرفتند صمیمانه متشکرم.

از سرکار خانم دکتر کلباسی، استاد محترم مشاور پایان نامه، هیئت محترم داوران، جناب آقای دکتر صفارمقدم و جناب آقای دکتر محمدی و نیز از جناب آقای دکتر عاصی و همه اعضای محترم گروه زبان‌شناسی پژوهشگاه به پاس زحماتشان تشکر میکنم.

از همسر مهربانم که با صبوری در تمام مراحل این پروژه در کنارم بودند، صمیمانه سپاسگزارم.

چکیده

در این تحقیق که مطالعه‌ای در حوزه جامعه‌شناسی زبان است، میزان تأثیرپذیری آوایی و واژگانی گونه کردی ایلامی از زبان فارسی با توجه به متغیرهای سن، جنسیت و منطقه (اعم از شهر و روستا) بررسی شده است. متغیرهای زبانی در دو بخش آوا و واژگان دسته بندی شده اند. برای گردآوری داده‌های تحقیق از شیوه مصاحبه استفاده شده است و در آن ۱۱۰ نفر به عنوان مصاحبه شونده مشارکت داشته‌اند. نتایج حاصل از تحقیق بوسیله آزمون کای-دو مورد ارزیابی قرار گرفته اند و رابطه هر یک از متغیرهای اجتماعی و زبانی آزمون شده است. بر اساس نتایج حاصل از این تحقیق، در سنین بالاتر، میزان گرایش به تأثیرپذیری از فارسی کمتر است. مردان بیش از زنان از فارسی تأثیر گرفته‌اند و در شهر نیز این تأثیرپذیری بیشتر از روستا است.

کلید واژه: جامعه شناسی زبان، کردی ایلامی، گوناگونی‌های زبان، سن، جنسیت، شهر، روستا

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

۲	۱-۱ مقدمه
۳	۲-۱ موضوع مورد بررسی
۴	۳-۱ متغیرهای مورد بررسی
۴	۱-۳-۱ متغیرهای زبانی
۵	۱-۱-۳-۱ واژگانی
۵	۲-۱-۳-۱ آوایی
۶	۲-۳-۱ متغیرهای اجتماعی
۶	۴-۱ پرسش‌های پژوهش
۸	۵-۱ فرضیه‌های پژوهش
۹	۶-۱ روش پژوهش
۱۰	۱-۶-۱ جامعه آماری
۱۱	۲-۶-۱ شیوه گردآوری داده‌ها
۱۵	۷-۱ میدان تحقیق
۱۵	۱-۷-۱ وضعیت جغرافیایی ایلام
۱۶	۲-۷-۱ پیشینه‌ی تاریخی

۱۷	۳-۷-۱ روستای زنجیره علیا
۱۹	۸-۱ مفاهیم بنیادی
۱۹	۱-۸-۱ گویش
۱۹	۲-۸-۱ لهجه
۱۹	۳-۸-۱ گونه
۲۰	۹-۱ زبان کردی و گویش کردی فیلی ایلامی
۲۱	۱۰-۱ مشکلات و محدودیت‌ها
	فصل دوم: مباحث نظری
۲۳	۱-۲ مقدمه
۲۶	۲-۲ گوناگونی‌های زبان
۲۷	۳-۲ همبستگی متغیرهای زبانی و غیرزبانی
۲۸	۴-۲ متغیرهای غیرزبانی
۲۸	۱-۴-۲ منطقه‌ی جغرافیایی
۳۱	۲-۴-۲ جنسیت
۳۸	۳-۴-۲ سن
۴۳	۵-۲ پیشینه مطالعات
۴۴	۱-۵-۲ مطالعات انجام گرفته در خارج از ایران
۵۲	۲-۵-۲ مطالعات انجام گرفته در ایران
	فصل سوم: توصیف و تحلیل داده‌ها

۵۶	۱-۳ مقدمه
۵۶	۲-۳ توصیف داده‌ها
۵۶	۱-۲-۳ تنوع میان /y/ و /u/
۶۱	۲-۲-۳ تنوع میان صورت /-æ/ پایانی و /-e/ پایانی
۶۷	۳-۲-۳ تنوع میان /w/ و /b/
۷۳	۴-۲-۳ خلاصه مبحث مربوط به تأثیرپذیری آوایی
۷۹	۳-۳ واژگان
۸۵	۴-۳ تحلیل داده‌ها
۸۵	۱-۴-۳ آزمون فرضیه اول
۸۵	۲-۴-۳ آزمون فرضیه دوم
۸۶	۳-۴-۳ آزمون فرضیه سوم
۸۶	۴-۴-۳ آزمون فرضیه چهارم
۸۶	۵-۴-۳ آزمون فرضیه پنجم
۸۷	۶-۴-۳ آزمون فرضیه ششم
۸۷	۷-۴-۳ آزمون فرضیه هفتم
۸۷	۸-۴-۳ آزمون فرضیه هشتم
۸۸	۹-۴-۳ آزمون فرضیه نهم
۸۸	۱۰-۴-۳ آزمون فرضیه دهم
۸۸	۱۱-۴-۳ آزمون فرضیه یازدهم

۸۹	۳-۴-۱۲ آزمون فرضیه دوازدهم
	فصل چهارم: نتیجه گیری
۹۱	۴-۱ مقدمه
۹۱	۴-۲ خلاصه و نتیجه گیری
۹۱	۴-۲-۱ سن
۹۳	۴-۲-۲ جنسیت
۹۴	۴-۲-۳ منطقه
۹۶	منابع
۱۰۴	پیوست
۱۰۵	واژه نامه

فهرست جداول

- ۱۱ جدول ۱-۱ سیمای مشارکت کنندگان در پژوهش
- ۵۰ جدول ۱-۲ درصد مرکزگرایی واکه /a/ و تبدیل آن به /ə/ در پنج گروه سنی مختلف در پژوهش لباو
- ۵۶ جدول ۱-۳ فراوانی و درصد ظهور /u/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت
- ۵۸ جدول ۲-۳ درصد ظهور /u/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه
- ۵۹ جدول ۳-۳ درصد ظهور /u/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه
- ۶۱ جدول ۴-۳ درصد ظهور /u/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت و منطقه
- ۶۲ جدول ۵-۳ درصد ظهور /-e/ پایانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت
- ۶۳ جدول ۶-۳ درصد ظهور /-e/ پایانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه
- ۶۵ جدول ۷-۳ درصد ظهور /-e/ پایانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه
- ۶۶ جدول ۸-۳ درصد ظهور /-e/ پایانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن، جنسیت و منطقه
- ۶۷ جدول ۹-۳ درصد ظهور /b/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت
- ۶۹ جدول ۱۰-۳ درصد ظهور /b/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه
- ۷۱ جدول ۱۱-۳ درصد ظهور /b/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه
- ۷۲ جدول ۱۲-۳ درصد ظهور /b/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن، جنسیت و منطقه
- ۷۴ جدول ۱۳-۳ میزان تأثیر پذیری آوایی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت

- جدول ۳-۱۴ میزان تأثیر پذیری آوایی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه ۷۶
- جدول ۳-۱۵ میزان تأثیر پذیری آوایی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه ۷۷
- جدول ۳-۱۶ میزان تأثیر پذیری آوایی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن، جنسیت و منطقه ۷۹
- جدول ۳-۱۷ میزان تأثیر پذیری واژگانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت ۸۰
- جدول ۳-۱۸ میزان تأثیرپذیری واژگانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه ۸۲
- جدول ۳-۱۹ میزان تأثیر پذیری واژگانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه ۸۴

فهرست نمودارها

- ۵۷ نمودار ۱-۳ درصد ظهور /u/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت
- ۵۹ نمودار ۲-۳ درصد ظهور /u/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه
- ۶۰ نمودار ۳-۳ درصد ظهور /u/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه
- ۶۲ نمودار ۴-۳ درصد ظهور /e-/ پایانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت
- ۶۴ نمودار ۵-۳ درصد ظهور /e-/ پایانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه
- ۶۵ نمودار ۶-۳ درصد ظهور /e-/ پایانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه
- ۶۸ نمودار ۷-۳ درصد ظهور /b/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت
- ۷۰ نمودار ۸-۳ درصد ظهور /b/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه
- ۷۱ نمودار ۹-۳ درصد ظهور /b/ در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه
- ۷۴ نمودار ۱۰-۳ میزان تأثیر پذیری آوایی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت
- ۷۶ نمودار ۱۱-۳ میزان تأثیر پذیری آوایی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه
- ۷۸ نمودار ۱۲-۳ میزان تأثیرپذیری آوایی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه
- ۸۱ نمودار ۱۳-۳ میزان تأثیر پذیری واژگانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و جنسیت
- ۸۳ نمودار ۱۴-۳ میزان تأثیر پذیری واژگانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای سن و منطقه
- ۸۴ نمودار ۱۵-۳ میزان تأثیر پذیری واژگانی در گفتار آزمودنی‌ها بر حسب متغیرهای جنسیت و منطقه

فصل اول

کلیات

۱-۱ مقدمه

زبان‌شناسی، مطالعه علمی زبان است و جامعه‌شناسی زبان، مطالعه زبان بعنوان پدیده‌ای اجتماعی در بافت اجتماعی و فرهنگی آن است. ماهیت اجتماعی زبان، آن را با بسیاری از پدیده‌ها و عوامل اجتماعی - فرهنگی مرتبط می‌سازد و این ارتباط شبکه‌ای از روابط نسبتاً پیچیده را میان زبان و جامعه پدید می‌آورد. هرچند رابطه میان این دو، دو جانبه است، اما بیشتر زبان‌شناسان تأثیر جامعه و تغییرات اجتماعی را بر زبان بارزتر و قابل ملاحظه‌تر می‌دانند (ترادگیل، ۱۹۷۴: ۲۶-۲۴).

"خصلت اجتماعی زبان، آن را با بسیاری از پدیده‌ها، روندها و عوامل اجتماعی - فرهنگی پیوند می‌دهد و این همبستگی و پیوستگی به حدی است که برخی زبان را (و در واقع واژگان زبان را) آینه‌ای دانسته‌اند که پدیده‌ها و دگرگونی‌های مختلف اجتماعی - فرهنگی جامعه را به نوعی در خود منعکس می‌سازد به طوری که می‌توان میان زبان و جامعه رابطه‌ای دو جانبه قائل شد" (مدرسی ۱۳۶۸: ۵).

زبان و جامعه هر دو بعنوان پدیده‌های پویا، پیوسته در حال تغییر و دگرگونی هستند. البته میزان تغییرات این دو یکسان نیست. بطور کلی تحولات اجتماعی سریعتر رخ می‌دهند و تغییرات زبانی کندترند. این تغییرات کند در جهت تغییرات اجتماعی هستند. سرعت این تغییرات زبانی نیز در حوزه‌های مختلف یکسان عمل نمی‌کنند، یعنی دستور، واژگان و آوا به یک اندازه از تغییرات اجتماعی تأثیر نمی‌پذیرند (همان).

جوامع انسانی از یک سو از درون خود همواره در حال تغییر و دگرگونی هستند، و از یک سوی دیگر نیز بر اثر تماس میان جوامع مختلف، تأثیرات متقابل از همدیگر می‌پذیرند. زبان‌ها نیز به تبعیت از جوامع خود با همدیگر تماس پیدا می‌کنند و بر همدیگر اثر می‌گذارند. هنگامی که به دلایل گوناگون اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، تاریخی، اقتصادی، جغرافیایی و غیره جوامع انسانی با همدیگر ارتباط برقرار می‌کنند، این ارتباط به سطح زبان نیز کشیده می‌شود.

۲-۱ موضوع مورد بررسی

زبان فارسی بعنوان زبان رسمی کشور ایران، تأثیرات خود را در حوزه‌های گوناگون بر روی دیگر زبان‌های رایج در کشور گذاشته است. این تأثیرات گاهی شدید و گاهی نیز ناچیزند. دامنه آنها نیز آوا، واژگان و دستور را می‌تواند در برگیرد.

برای برتری یافتن زبان فارسی بر سایر زبان‌ها در قلمرو کشور ایران، عواملی چند را می‌توان بر شمرد. از جمله این عوامل تأثیر رسانه‌ها در زندگی اجتماعی امروزی است. رسانه‌های گروهی در ایران غالباً از زبان فارسی بعنوان ابزار ارتباطی خود بهره می‌گیرند و به سبب ارتقاء جایگاه رسانه‌ها در جوامع امروزی، جایگاه زبان فارسی به نوبه خود در مقایسه با دیگر زبان‌های رایج کشور ارتقاء یافته است. حتی آن دسته از رسانه‌هایی که دامنه نفوذ آنها به صورت محلی است نیز از زبان فارسی بعنوان زبان معتبر استفاده می‌کنند. بیشتر روزنامه‌ها و شبکه‌های تلویزیونی محلی ترجیح می‌دهند از زبان فارسی که دارای اعتبار بیشتری است بهره بگیرند تا در جلب نظر مخاطبین خود به نحوی مؤثرتر عمل کنند.

در مدارس و دانشگاه‌های کشور نیز عموماً این زبان فارسی است که زبان علمی کشور محسوب می‌شود و به ندرت می‌توان کلاس و یا کتابی یافت که در آن یک شاخه علمی به یکی از زبان‌های رایج کشور به غیر از زبان فارسی تدریس شود. زبان فارسی که زبان رسمی کشور ایران است،

حمایت‌های دولتی را نیز در اختیار دارد و به شیوه‌های متفاوت با سایر زبان‌های اقلیت در کشور، توسط دولت حمایت می‌شود. ایجاد فرهنگستان زبان و ادب فارسی گامی از سوی دولت در جهت حمایت از ارتقاء زبان فارسی است.

مهاجرت افراد به شهرهای بزرگ چون تهران، نیز روز به روز بر تعداد افرادی که زبان فارسی را باید به کار گیرند تا فهمیده شوند و بفهمانند می‌افزاید. این روند تا بدان جا می‌تواند پیش رود که فرد، دیگر از زبان مادری خود استفاده نکند و حتی با فرزندان خود به زبان فارسی که زبانی معتبر به حساب می‌آید سخن بگوید. بدین گونه در اینجا نیز جایگاه زبان فارسی تقویت شده و سبب تضعیف خرده زبان‌ها می‌شود. خانواده‌هایی را می‌توان در گوشه و کنار ایران مشاهده کرد که ترجیح می‌دهند با کودکان خود فارسی سخن بگویند و به کودکان خود بیاموزند بجای برقراری ارتباط با زبان مادری خود، از زبان فارسی استفاده کنند.

در این تحقیق سعی شده است تا میزان تأثیرپذیری زبان کردی ایلامی از زبان فارسی بعنوان زبان رسمی کشور در بخش واژگان و آوا با توجه به متغیرهای اجتماعی سن، جنسیت و جامعه شهری یا روستایی مورد بررسی قرار گیرد.

۳-۱ متغیرهای مورد بررسی

این تحقیق که در حوزه جامعه‌شناسی زبان انجام شده است، دو گونه متغیر زبانی و اجتماعی را مورد بررسی قرار می‌دهد و سعی دارد تا همبستگی میان آنها را مشخص کند.

۱-۳-۱ متغیرهای زبانی

در بخش متغیرهای زبانی، چند متغیر واژگانی و آوایی بررسی شده‌اند.

۱-۳-۱-۱ واژگانی

در بخش واژگان تعدادی واژه از واژگان پایه انتخاب شده است و در آن بسامد جایگزینی واژه-های بومی با واژه‌های فارسی به تفکیک متغیرهای سن، جنسیت و منطقه مورد بررسی قرار گرفته-اند.

۱-۳-۱-۲ آوایی

در بخش آوا نیز جایگزینی‌های آوایی آواهای کردی ایلامی با گونه‌های نزدیک فارسی بررسی شده و بسامد رخداد هر جایگزینی به تفکیک متغیرهای سن، جنسیت و جامعه اندازه‌گیری شده است. از آواهای بررسی شده در این تحقیق، y (ü) در کردی ایلامی است. این آوا که یک واکه پیشین، بسته و گرد است، در واژه‌هایی مانند /bisetyn/ و /xyn/ وجود دارد و در تقابل با /u/ فارسی قرار می‌گیرد. در این بررسی، میزان گرایش کردزبانان ایلامی در جایگزینی /y/ زبان بومی با /u/ فارسی با توجه به متغیرهای اجتماعی سن، جنسیت و جامعه مورد بررسی قرار گرفته است و به تفکیک آمارهای آن ارائه شده است. مثلاً سعی شده است تقابل میزان رخداد /bisetyn/ و /bisetun/ در گفتار گویشوران ایلامی با توجه به متغیرهای سن، جنسیت و جامعه مورد ارزیابی قرار گیرد.

متغیر آوایی دیگری که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است، میزان گرایش تبدیل /-æ/ پایانی در واژه‌های زبان کردی ایلامی به /-e/ فارسی است. مثلاً /namæ/ و /fatemæ/ با چه میزانی از تمایل (رخداد) به ترتیب به /name/ و /fateme/ تبدیل می‌شوند و این تبدیل شدن در هر یک از متغیرهای اجتماعی سن، جنسیت و منطقه چگونه است.

متغیر آوایی دیگر بررسی شده گرایش در تبدیل /w/ کردی (نیم واکه، دولبی و نرمکامی) به /b/ فارسی است؛ یعنی آنچه در گونه بومی به صورت /serawlæ/ (سرابله^۱) می‌آید با چه میزان از تمایل (رخداد) به شکل /særaβe/ ظاهر می‌شود و هر یک به چه میزانی در گفتار افراد تظاهر می‌یابند. و یا آنکه /ʔaw/ (آب) و /ʔab/ هر یک به چه اندازه به کار می‌روند. همگی این آمارها با توجه به متغیرهای اجتماعی سن، جنسیت و منطقه سنجیده شده‌اند.

۱-۳-۲ متغیرهای اجتماعی

از میان متغیرهای متعدد اجتماعی که امکان همبستگی با متغیرهای زبانی را دارند، چند متغیر در این تحقیق انتخاب شده‌اند که عبارتند از «سن»، «جنسیت» و «منطقه».

۱-۴ پرسش‌های پژوهش

طبق آنچه گفته شد، در این پژوهش رابطه میان چند متغیر اجتماعی و زبانی در میان گویشوران ایلامی مورد بررسی قرار گرفته است. متغیرهای زبانی /y/ ~ /u/، /æ/ ~ /e/ پایانی و /w/ ~ /b/ و نیز میزان کاربرد واژه‌های فارسی بجای واژه‌های کردی هستند. متغیرهای اجتماعی نیز افراد را بر حسب سن، جنسیت و منطقه، طبقه بندی می‌کند.

در این پژوهش یافتن رابطه‌ای میان متغیرهای اجتماعی و زبانی در تعیین میزان تأثیرپذیری گونه کردی ایلامی از گونه معیار فارسی مورد نظر بوده است. یعنی آیا می‌توان میزان تأثیرپذیری گونه کردی ایلامی از فارسی معیار را با توجه به متغیرهای اجتماعی تفسیر کرد؟ مثلاً آیا بین استفاده از /y/ و /u/ با سن گویشوران رابطه‌ای وجود دارد یا نه؟ یعنی تنوع میان /y/ و /u/ تابعی از سن گویشوران است و افراد یک طبقه سنی خاص تمایل دارند به میزان مشخصی بیشتر و یا

---

۱. نام شهری در استان ایلام که بین شهر ایلام و روستای زنجیره علیا (روستایی که تحقیق در آن صورت پذیرفته است) قرار دارد.

کمتر از یک طبقه سنی خاص دیگر /y/ و یا /u/ را به کار برند؛ و یا آنکه آیا میزان به کارگیری واژه‌های فارسی به جای واژه‌های بومی کردی را می‌توان با توجه به متغیرهای اجتماعی تفسیر نمود؟ آیا در گروه‌های سنی مختلف، گرایش‌ها متفاوت است و یا آنکه ارتباطی میان به کارگیری واژه‌های فارسی در گفتار افراد و سن آنها وجود ندارد و نمی‌توان نظم مشخصی یافت که در آن متغیر زبانی و اجتماعی در ارتباط باشد؟

پرسش‌هایی که در این تحقیق به دنبال پاسخ‌گویی بدانها هستیم را می‌توان اینگونه فهرست کرد:

۱- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /y/ با /u/ و سن آنها چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۲- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /y/ با /u/ و جنسیت آنها چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۳- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /y/ با /u/ و زندگی در جامعه شهری یا روستایی چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۴- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /æ/ با /e/ در پایان واژه‌ها و سن آنها چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۵- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /æ/ با /e/ در پایان واژه‌ها و جنسیت آنها چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۶- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /æ/ با /e/ در پایان واژه‌ها و زندگی در جامعه شهری یا روستایی چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۷- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /w/ با /b/ در واژه‌ها و سن آنها چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۸- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /w/ با /b/ در واژه‌ها و جنسیت آنها چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۹- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /w/ با /b/ در واژه‌ها و زندگی در جامعه شهری یا روستایی چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۱۰- بین میزان به کارگیری واژه‌های فارسی در گفتار به جای معادل کردی آنها و سن گویشوران چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۱۱- بین میزان به کارگیری واژه‌های فارسی در گفتار به جای معادل کردی آنها و جنسیت گویشوران چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۱۲- بین میزان به کارگیری واژه‌های فارسی در گفتار به جای معادل کردی آنها و زندگی گویشوران در منطقه شهری یا روستایی چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۱-۵ فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌های پژوهش را نیز می‌توان با در نظر گرفتن متغیرهای زبانی و اجتماعی و رابطه احتمالی بین آنها این گونه دسته‌بندی کرد :

۱- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /y/ با /u/ و سن آنها رابطه‌ای وجود ندارد.

۲- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /y/ با /u/ و جنسیت آنها رابطه‌ای وجود ندارد.

۳- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /y/ با /u/ و زندگی در جامعه شهری یا روستایی رابطه‌ای وجود ندارد.

۴- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /æ/ با /e/ در پایان واژه‌ها و سن آنها رابطه‌ای وجود ندارد.

۵- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /æ/ با /e/ در پایان واژه‌ها و جنسیت آنها رابطه‌ای وجود ندارد.

۶- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /æ/ با /e/ در پایان واژه‌ها و زندگی در جامعه شهری یا روستایی رابطه‌ای وجود ندارد.

۷- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /w/ با /b/ در واژه‌ها و سن آنها رابطه‌ای وجود ندارد.

۸- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /w/ با /b/ در واژه‌ها و جنسیت آنها رابطه‌ای وجود ندارد.

۹- بین گرایش گویشوران به جایگزینی /w/ با /b/ در واژه‌ها و زندگی در جامعه شهری یا روستایی رابطه‌ای وجود ندارد.

۱۰- بین میزان به کارگیری واژه‌های فارسی در گفتار به جای معادل کردی آنها و سن گویشوران رابطه‌ای وجود ندارد.

۱۱- بین میزان به کارگیری واژه‌های فارسی در گفتار به جای معادل کردی آنها و جنسیت گویشوران رابطه‌ای وجود ندارد.

۱۲- بین میزان به کارگیری واژه‌های فارسی در گفتار به جای معادل کردی آنها و زندگی گویشوران در جامعه شهری یا روستایی رابطه‌ای وجود ندارد.

۱-۶ روش پژوهش

داده‌های این تحقیق به شیوه میدانی و از طریق مصاحبه با گویشوران شرکت‌کننده در تحقیق گردآوری شده‌اند. داده‌ها، بدین منظور گردآوری شده‌اند تا بتوان میزان تأثیرپذیری گونه کردی ایلامی را از فارسی بر اساس رابطه میان متغیرهای زبانی و غیرزبانی توضیح داد.

۱-۶-۱ جامعه آماری

یکی از مؤلفه‌های یک تحقیق آماری، انتخاب درست نمونه‌هایی است که داده‌های تحقیق از آنها بدست می‌آید. نمونه‌های مورد بررسی در تحقیق باید به گونه‌ای انتخاب شوند که بتوانند بعنوان نماینده طبقه خود نقش ایفا کنند. یعنی اگر چه در یک تحقیق آماری، همه گویشوران جامعه مورد بررسی قرار نمی‌گیرند، اما هر یک از آنها باید شانس مساوی در انتخاب شدن بعنوان نمونه مورد مطالعه داشته باشد.

از نظر سنی، سه گروه سنی زیر ۲۰ سال، بین ۲۱ تا ۴۰ سال و بالاتر از ۴۱ سال در نظر گرفته شده است. همچنین گویشوران بر حسب جنسیت، در دو رده مردان و زنان قرار گرفته‌اند. بر اساس منطقه نیز دو منطقه شهری و روستایی در این تحقیق در نظر گرفته شده است.

در این تحقیق، در مجموع از ۶۱ نفر مرد و ۴۹ نفر زن که جمعاً ۱۱۰ نفر هستند، مصاحبه به عمل آمده است. از این میان ۳۶ نفر در رده سنی زیر ۲۰ سال، ۳۷ نفر در رده سنی بین ۲۱ تا ۴۰ سال و ۳۷ نفر دیگر نیز در رده سنی بالای ۴۱ سال قرار داشته‌اند. ۵۷ نفر ساکن شهر و ۵۳ نفر نیز در روستا زندگی می‌کردند. جدول ۱-۱ فراوانی توزیع افراد شرکت کننده در تحقیق را بر حسب سن، جنسیت و منطقه زندگی نشان می‌دهد.

جدول ۱-۱ سیمای مشارکت کنندگان در پژوهش

سن	جنسیت	محل زندگی	فراوانی
کمتر از ۲۰ سال	زن	شهر	۹
		روستا	۷
	مرد	شهر	۱۱
		روستا	۹
۲۱-۴۰ سال	زن	شهر	۸
		روستا	۸
	مرد	شهر	۱۱
		روستا	۱۰
بیشتر از ۴۱ سال	زن	شهر	۸
		روستا	۹
	مرد	شهر	۱۰
		روستا	۱۰
جمع کل:			۱۱۰ نفر

۱-۶-۲ شیوه گردآوری داده‌ها

در این تحقیق تا حد امکان سعی شده است نمونه‌های انتخاب شده در هر طبقه، به صورت تصادفی انتخاب شوند تا نتایج بدست آمده با واقعیت‌های جامعه نزدیکی بیشتری داشته باشد و بتوان با درصد بیشتری از اطمینان آنها را تعمیم داد.

گردآورنده سعی کرده است تا با مصاحبه با گویشوران، بتواند رفتارهای زبانی آنها را از نزدیک مشاهده کرده و سپس تحلیل‌های مناسب را از آنها ارائه دهد. همچنین، در خلال مصاحبه‌های صورت گرفته نهایت تلاش صورت گرفته است تا محیط مصاحبه بر روی گویشوران کمترین تأثیر را داشته باشد و گویشوران بتوانند آزادانه و بدون احساس فشار، رفتار زبانی طبیعی خود را تولید کنند.

گفتار گویشورانی که با آنها مصاحبه می‌شد در حین مکالمه ضبط می‌شد و پس از انجام مصاحبه، داده‌های مورد نظر از آنها استخراج می‌گردید و در جدول‌هایی که به همین منظور تهیه شده بودند وارد می‌گردید. در هر مورد بسامد وقوع هر یک از متغیرهای مورد بررسی در تحقیق ثبت می‌شد و در جدول خاص خود وارد می‌گردید. در پایان و پس از جمع‌بندی‌های لازم، نمودار و جداول مربوطه ترسیم گردیده و میزان تأثیرپذیری‌های آوایی و واژگانی گونه کردی ایلامی از فارسی به تفکیک متغیرهای مورد نظر در تحقیق مشخص گردیده است.

در سراسر تحقیق، سعی شده است تا با گویشوران به یک روش معین صحبت شود، و محیط مصاحبه برای کلیه گویشوران یکسان باشد. مثلاً وقتی درباره افسانه شیرین و فرهاد با گویشور صحبت می‌شد از او خواسته می‌شد تا در باره این افسانه سخن گوید، او در خلال صحبت خود به کوه بیستون که این افسانه بدان ارتباط دارد و فرهاد، قهرمان این افسانه باید آن را از میان بر می‌داشت اشاره می‌کرد. صورت کردی بیستون به صورت /bisetyn/ است و صورت متأثر از فارسی آن /bisetun/^۱. بدین گونه گویشوران شرکت کننده در تحقیق تمایل خود را جهت استفاده از صورت /y/ و /u/ در خلال گفتار طبیعی‌شان نشان می‌دادند. اگر فرد به نام محل اتفاق افتادن این افسانه

---

۱. این واژه در فارسی به صورت /bisotun/ نیز تلفظ می‌شود.